TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Robot AI Quy y và câu hỏi: Trí tuệ để hiểu chính mình?

ISSN: 2734-9195 09:28 11/05/2026

Có thể trong tương lai, nhân loại sẽ tạo ra vô số trí tuệ nhân tạo. Nhưng điều thế giới thiếu nhất, có lẽ vẫn luôn là: trí tuệ để hiểu chính mình.

Thông tin một cỗ máy robot AI được quy y và đặt pháp danh Gabi tại Hàn Quốc vừa qua khiến nhiều người thích thú. Trên mạng xã hội, có người xem đây là dấu hiệu của thời đại mới, cũng có người cho rằng đó chỉ là một cách tạo hiệu ứng truyền thông. Một cỗ máy biết chắp tay, cúi đầu trước tượng Phật, được đặt pháp danh như một phật tử bình thường... tự thân hình ảnh ấy đã đủ gợi sự tò mò.

Nhưng nghĩ kỹ hơn, có lẽ điều đáng chú ý không nằm ở bản thân cỗ máy robot ấy. Điều đáng suy nghĩ là: lần đầu tiên trong lịch sử, con người bắt đầu phải đối diện nghiêm túc với một câu hỏi sâu sắc: Nếu trí thông minh có thể được mô phỏng, thì điều gì mới thật sự là "bản tâm"?

Câu hỏi đó không chỉ liên quan đến công nghệ. Nó liên quan trực tiếp đến cách con người hiểu về chính mình.

Nhiều thế kỷ qua, con người luôn tin rằng có những thứ rất riêng của con người: biết suy nghĩ, biết ngôn ngữ, biết sáng tạo, biết biểu lộ cảm xúc.

Nhưng chỉ vài năm gần đây, AI đang tiến vào gần như tất cả những vùng ấy.

AI có thể viết thơ, làm nhạc, tranh luận triết học, giải thích giáo lý, thậm chí an ủi con người bằng những lời rất mềm mại. Có lúc đọc một đoạn phản hồi của AI, người ta quên mất phía sau đó chỉ là những dòng mã và thuật toán.

Có lẽ điều khiến nhiều người bối rối không phải vì AI biết quá nhiều, mà vì nó đang ngày càng giống chúng ta.

Và chính lúc ấy, con người lại phải quay về hỏi mình: Rốt cuộc, điều gì mới là phần cốt lõi của một con người?

Trong kinh điển, đức Phật chưa bao giờ xem trí nhớ hay khả năng lý luận là thước đo tối hậu của trí tuệ. Nếu chỉ cần hiểu biết rộng và tranh luận giỏi là đủ, thì những học giả uyên bác thời đức Phật hẳn đã là những người giải thoát.

Nhưng không phải vậy. Điều đức Phật quan tâm không phải một người biết bao nhiêu, mà là người ấy còn bị tham, sân, si chi phối đến mức nào.

“Tâm” không chỉ là suy nghĩ hay xử lý thông tin. Tâm gắn với cảm thọ, với chấp thủ, với khổ đau, với nghiệp và cả hành trình tự chuyển hóa nội tâm.

Một cỗ máy AI có thể nói rất hay về vô thường. Nhưng nó không già đi. Một AI có thể giải thích rất rõ về khổ đế. Nhưng nó không có những đêm mất ngủ vì sợ mất người thân. Một AI có thể phân tích giáo lý vô ngã bằng hàng triệu dữ liệu. Nhưng nó không trải qua cảm giác bị bản ngã giằng co giữa được và mất, hơn và thua, khen và chê.

Đó là khác biệt rất lớn giữa: việc có dữ liệu về khổ đau và việc thật sự đi qua khổ đau.

Có một điều khá thú vị: AI càng phát triển, người ta càng nhận ra rằng "biết nhiều hơn" chưa chắc đã giúp con người bình an hơn.

Ngày nay, chỉ cần vài giây là có thể tìm thấy gần như mọi thông tin. Nhưng điều đó không đồng nghĩa con người hiểu mình hơn.

Ai cũng biết đời là vô thường. Nhưng khi bệnh đến, nhiều người vẫn hoảng loạn. Ai cũng hiểu mọi thứ rồi sẽ đổi thay. Nhưng khi một mối quan hệ tan vỡ, tâm vẫn đau như cũ.

Điều đó cho thấy cái "biết" bằng lý trí nhiều khi chỉ nằm ở phần ngôn ngữ, chưa chạm được vào chiều sâu tâm thức.

Trí tuệ không nằm ở chuyện nhớ nhiều hay nói hay. Trí tuệ là thấy được bản chất của đời sống đến mức cách nhìn và cách sống bắt đầu thay đổi.

Nói đơn giản hơn: Đức Phật không dạy con người chỉ để "biết thêm", mà để nhìn lại chính mình. Điểm này làm lộ ra giới hạn rất đặc biệt của AI. AI có thể học toàn bộ kinh điển. Nhưng giải thoát chưa bao giờ là vấn đề của trí nhớ.

Có lẽ vì vậy mà sự kiện cỗ máy robot AI quy y không nên chỉ được xem như một câu chuyện công nghệ. Nó giống như một tấm gương mà nhân loại vô tình dựng lên để soi lại chính mình.

Con người bắt đầu tự hỏi:

Ý thức là gì?

Tâm là gì?

Liệu cảm xúc chỉ là những phản ứng có thể mô phỏng? Điều gì trong ta là thứ không thể lập trình? Đó là những câu hỏi rất lớn. Vì càng ngày, nhiều thứ từng được xem là "rất con người" lại càng có thể được mô phỏng bằng dữ liệu: hành vi, ngôn ngữ, phản ứng cảm xúc, thậm chí cả những chuẩn mực đạo đức xã hội.

Nhưng vẫn còn những vùng rất sâu mà AI chưa thật sự chạm tới. Đó là cảm giác trống trải khi đứng một mình giữa biến động cuộc đời. Là sự im lặng của một người sau tang lễ người thân. Là cảm giác day dứt khi biết mình đã từng làm tổn thương ai đó. Hay đơn giản là khoảnh khắc một người ngồi yên nhìn lại chính mình, nhận ra bao năm qua mình sống quá vội. Những điều ấy không nằm hoàn toàn ở dữ liệu.

Có những đêm, con người có thể lướt qua hàng trăm thông tin trên điện thoại nhưng trong lòng vẫn thấy mệt mỏi và trống trải. AI có thể trả lời gần như mọi

câu hỏi. Nhưng nó không thể sống thay cảm giác lạc lõng của con người giữa đời sống hiện đại.

Có lẽ vì vậy mà càng ở trong thời đại của tốc độ và thuật toán, người ta lại càng nói nhiều hơn về chính niệm, tỉnh thức, chữa lành, thiền tập.

Bởi vấn đề lớn nhất của con người chưa bao giờ chỉ là thiếu thông tin. Mà là không hiểu chính mình.

Có thể trong tương lai, AI sẽ còn phát triển xa hơn nữa: nói như người, viết như người, phản ứng như người, thậm chí mô phỏng cảm xúc gần như hoàn hảo.

Nhưng có lẽ vẫn còn một khoảng cách rất lớn giữa: một hệ thống xử lý thông tin và một con người đang thật sự đi tìm ý nghĩa sống.

Đức Phật từng đặt ra những câu hỏi rất căn bản: “Ai là người đang khổ?” “Ai là người đang sợ mất mình?” “Ai là người cần giải thoát?”

Đến hôm nay, giữa thời đại AI, những câu hỏi ấy dường như lại trở nên gần hơn bao giờ hết.

Có thể trong tương lai, nhân loại sẽ tạo ra vô số trí tuệ nhân tạo. Nhưng điều thế giới thiếu nhất, có lẽ vẫn luôn là: trí tuệ để hiểu chính mình.

Tác giả: **Hoàng An Khánh**